

PHILIP ROTH

M-am măritat cu un comunist

Ediția a II-a

Traducere din limba engleză
și note de Fraga Cusin

POLIROM
2012

— Da, domnule! Masele de oameni, *indiferent* de culoare, sunt și vor fi întotdeauna lipsite de minte, indolente, ticăloase și proaste. Dacă vor fi vreodată mai puțin sărace, atunci vor fi și *mai* lipsite de minte, *mai* indolente, *mai* ticăloase și *mai* proaste!

— Știți, am meditat la asta, domnule Prescott, și sunt convins că greșiți. Simplul fapt că nu sunt suficiente firimituri pentru a avea o clasă muncitoare tot timpul sătulă și docilă respinge această teorie. Domnilor, dumneavoastră, toți cei prezenți aici, subestimați apropierea colapsului industrial. Este adevărat că majoritatea oamenilor muncii de la noi ar ține cu Truman și cu Planul Marshall dacă ar fi siguri că acesta le asigură locurile de muncă. Contradicția este însă următoarea: dirijarea grosului producției către furnituri de război, atât pentru forțele americane, cât și pentru cele ale guvernelor-marionetă, *sărăcește muncitorii americani*.

Chiar și în fața mizantropiei, aparent dobândită cu greu, a domnului Prescott, Ira încerca să introducă puțină rațiune și speranță în discuție, să-i facă să-și dea seama – dacă nu pe domnul Prescott, măcar pe ceilalți ascultători de pe trotuar – de transformările care ar putea fi făcute în viața oamenilor printr-o acțiune politică unită. Pentru mine însemna, așa cum descrie Wordsworth zilele Revoluției Franceze, „chiar Paradisul”: „Fericire însemna să fii viu în acel răsărit, / Dar să fii tânăr însemna chiar Paradisul!” Noi, doi albi înconjurați de vreo zece sau doisprezece bărbați negri, n-aveam a ne teme de nimic și nici unul dintre ei n-avea a se teme de nimic. Nu noi eram asupritorii lor și nu ei erau

dușmanii noștri; asupritorul-dușman, care ne înfricoșă pe toți, era felul în care era organizată și condusă societatea.

Atunci, după prima vizită pe Spruce Street, Ira m-a tratat cu plăcintă cu brânză la Weequahic Diner și, în timp ce mâncam, mi-a povestit despre negrii cu care lucrase în Chicago.

— Uzina asta se afla în mijlocul centurii negre din Chicago, mi-a spus. Cam nouăzeci și cinci la sută dintre angajați erau de culoare și acolo apare spiritul de care îți povesteam. Este singurul loc din toate pe unde am fost în care un negru este absolut egal cu toată lumea. În felul ăsta, albi nu se simt vinovați, iar negrii nu se simt furioși tot timpul. Pricepi? Promovări numai și numai pe baza vechimii în muncă, fără pile.

— Cum sunt negrii când muncești cu ei?

— În măsura în care pot să-mi dau seama, nu erau bănuitori în privința noastră, a albilor. În primul rând, oamenii de culoare știau că orice alb pe care-l trimitea sindicatul UE în acea uzină era fie comunist, fie un tovarăș de drum credincios. Așa că nu erau inhibați. Știau că suntem lipsiți de prejudecăți rasiale, atât cât poate fi un adult în această epocă și în această societate. Când vedeai pe cineva citind un ziar, acesta era, în proporție de doi la unu, *Daily Worker*. *Chicago Defender* și *Racing Form* veneau, aproape la egalitate, pe locul doi. Hearst și McCormick dirijau sever cursa de pe margine.

— Dar cum sunt de fapt negrii? Vreau să zic așa, ca persoane.

— Păi, prietene, sunt și câteva tipuri urâte, dacă asta vrei să mă întrebi. Ideea aia are o bază în realitate. Însă e vorba de o mică minoritate și e de-ajuns o călătorie cu metroul prin ghetourile

negrilor ca să te lămurești ce-i croiește pe oameni după aceste tipare. Caracteristica pe care am perceput-o cel mai puternic printre negri este felul lor cald și prietenos de a fi. Și, la fabrica noastră de discuri, dragostea lor pentru muzică. La fabrică erau peste tot difuzoare, amplificatoare, și oricine voia să audă o anumită melodie – bagă de seamă, asta se întâmpla în timpul lucrului –, n-avea decât s-o ceară. Oamenii cântau, improvizau ca la jazz, și nu era ceva neobișnuit ca un bărbat să ia o fată la dans. Cam o treime din personal o formau negresele. Fete drăguțe. Fumam, citeam, ne făceam cafele, discutam cu voce ridicată și munca mergea foarte bine, fără încurcături, fără poticneli.

— Ai avut prieteni negri?

— Da, bineînțeles că am avut. Era unul mare, Earl și nu mai știu cum, care mi-a plăcut de când l-am cunoscut, pentru că semăna cu Paul Robeson. Nu mi-a trebuit mult să descopăr că era cam același gen de om ca mine, care muncea pe unde putea ca să-și câștige existența. Earl mergea cu tramvaiul sau cu metroul până unde mergeam și eu și ne-am înțeles să călătorim împreună, cum fac băieții, ca să avem cu cine trâncăni. Până la poarta fabricii, Earl și cu mine vorbeam și râdeam la fel cum făceam și în timpul lucrului. Dar, odată urcați în tren, acolo unde erau albi pe care nu-i cunoștea, Earl tăcea brusc și-mi spunea doar „Pe curând” când mă dădeam jos. Asta-i. Pricepi?

În paginile carnetelelor de notițe cu scoarțe maro pe care Ira le adusese din război se găseau, presărate printre observațiile și declarațiile lui de credință, numele și adresele din State ale aproape tuturor soldaților cu orientare politică asemănătoare pe care-i întâlnise cât fusese sub

arme. Începuse să-i caute pe acești oameni, trimițând scrisori în toată țara și vizitându-i pe băieții care locuiau la New York și Jersey. Într-o zi am călătorit până în suburbia Maplewood, la vest de Newark, ca să-i facem o vizită fostului sergent Erwin Goldstine, care în Iran fusese de stânga, la fel ca Johnny O'Day – „un marxist foarte bine dezvoltat“, zicea Ira –, dar care, odată întors acasă, după cum aveam să descoperim, se căsătorise, intrând într-o familie care avea o fabrică de saltele în Newark și acum, tată a trei copii, devenise un adept al tuturor lucrurilor pe care le criticase cândva. Nici măcar nu l-a contrazis pe Ira când i-a vorbit despre legea Taft-Hartley, despre relațiile dintre rase, despre pârghiile de control al prețurilor. Pur și simplu a râs.

Soția și copiii lui Goldstine erau plecați în după-amiaza aceea la socrii lui, iar noi am stat împreună la el în bucătărie, bând apă minerală, în timp ce Goldstine, un tip mărunțel și ațos, cu aerul superior și atotștiutor al istetului satului, se strâmba și râdea de tot ce spunea Ira. Explicația lui pentru această schimbare?

— Credeam că tot ce zboară se mănâncă. Nu știam despre ce vorbesc.

Apoi, adresându-mi-se mie :

— Băiete, nu-l asculta. Trăiești în America. E țara cea mai grozavă din lume și are cel mai grozav sistem din lume. Firește, se întâmplă ca oamenii s-o mai ia și peste bot. Crezi că în Uniunea Sovietică n-or fi și unii care-o iau peste bot? El îți spune despre capitalism că e un sistem al concurenței acerbe. Dar ce e viața dacă nu un sistem al concurenței acerbe? E un sistem pe potriva vieții. Și funcționează tocmai pentru că e așa. Uite, tot ce spun comuniștii despre capitalism e adevărat și tot ce spun capitaliștii

despre comunism e adevărat. Deosebirea e că sistemul nostru funcționează, pentru că se bazează pe adevărul despre egoismul oamenilor, iar al lor nu funcționează, pentru că se bazează pe un basm despre *frăția* oamenilor. E un basm așa de absurd, că a fost nevoie să-i ducă pe unii în Siberia ca să-i facă să-l creadă. Ca să-i facă să creadă în frăția lor, a fost nevoie să controleze toate gândurile oamenilor sau să-i împuște. Iar între timp, în America, în Europa, comuniștii fi dau înaintea cu basmul ăsta, chiar când știu ce conține el cu adevărat. Firește, o vreme nu știi. Însă ce nu știi? Știi cum sunt oamenii. Așa că știi totul. Știi că acest basm e imposibil. Dacă ești foarte tânăr, cred că e de înțeles. Douăzeci, douăzeci și unu, douăzeci și doi de ani. Sigur. Dar după aia? Nu există nici un motiv ca o persoană de inteligență medie să înghită această poveste, acest basm despre comunism. „O să facem ceva care va fi minunat...” Însă noi știm ce e fratele nostru, nu? Un rahat. Și știm și ce e prietenul nostru, nu? Un semi-rahat. Și noi suntem niște semi-rahați. Deci, cum poate fi minunat? Nici măcar nu-i nevoie de cinism ori de scepticism, fiindcă simpla putere de observație omenească ne spune că *nu e posibil*.

Vrei să vii la fabrica mea capitalistă și să privești cum se face o saltea așa cum face capitalistul o saltea? Ia vino acolo și ai să vorbești cu adevărații oameni ai muncii. Tipul nostru e vedetă de radio. Nu vorbești cu un om al muncii, vorbești cu o vedetă de radio. Haide, Ira, ești o vedetă, ca Jack Benny¹, ce dracu' știi tu despre

1. Jack Benny (1894-1971), popular actor american de radio și televiziune.

muncă? Puștiul vine la fabrica mea și o să vadă cum producem o saltea, o să vadă ce grijulii suntem, o să vadă cum trebuie să supraveghez întreaga operațiune pe tot parcursul ei, ca să mă asigur că nu-și bat joc de salteaua mea. O să vadă ce înseamnă să fii ticălosul de proprietar al mijloacelor de producție. Înseamnă să muncești până te ia dracu', douăzeci și patru de ore pe zi. Muncitorii se duc acasă la ora cinci. Eu nu. Eu sunt acolo până la miezul nopții, în fiecare zi. Vin acasă și nu dorm, pentru că îmi fac în minte contabilitatea, apoi sunt acolo iar, la ora șase, să deschid hardughia. Nu-l lăsa să-ți împuieze capul cu idei comuniste, puștiule. Toate sunt minciuni. Fă bani. Bani nu sunt minciuni. Bani sunt calea democratică de referință. Fă bani și pe urmă, dacă mai vrei, *pe urmă* susține-ți punctele de vedere despre frăția dintre oameni.

Ira s-a lăsat pe spate în scaun, și-a ridicat brațele, înnodându-și după ceafă mâinile uriașe, și a zis cu un dispreț nedisimulat, fără să se adreseze gazdei noastre, ci, ca să-l enerveze cât mai tare, adresându-mi-se mie :

— Știi tu care e una din cele mai grozave senzații în viață? Poate cea mai minunată? Să nu-ți fie frică. Ticălosul de mercenar în casa căruia ne aflăm... știi care e povestea lui? Îi este frică. Simplu. În al doilea război mondial, lui Erwin Goldstine nu i-a fost frică. Acuma însă războiul s-a terminat, iar lui Erwin Goldstine îi este frică de nevasta lui, de socrul lui, de agentul fiscal, îi este frică de tot și de toate. Te uiți cu ochii holbați în vitrina capitalistă, vrei și vrei, apuci și apuci, iei și iei, dobândești și posezi și acumulezi și aici se termină convingerile tale și începe frica. Eu n-am nimic de care să nu mă pot